

ВІШЕНСЬКИЙ Іван (Іоанн; бл. 1550 — після 1620) — чернець, письменник-полеміст. Походив з м. *Судова Вишня*. Деякий час жив і навч. в *Луцьку*, був близький до Острозького літ.-наук. гуртка. У 1580-х рр. переселився на *Афон*, де й провів значну частину свого життя. Ймовірно, 1604—05 приїжджав до України, відвідав багато монастирів. Послання В. існують лише в рукописних списках, жодне не було надруковане за життя або невдовзі після смерті автора. Рукописних кодексів, де фіксуються тексти афонського ченця, налічується бл. 13 (від кін. 16 до серед. 19 ст.), більшість з них переписувалися і зберігалися старовірами. Окремі тексти в рукописних зб. не підписані іменем В., але увійшли до сучасних археогр. вид. та наук. обігу як такі, що належать йому.

Тексти В. — переважно листи з Афону, адресовані кн. В.-К. *Острозькому*, кн. М. *Вишневецькому* (див.: *Вишневецькі*), церк. братствам. Серед тв. — три відповіді на полемічний трактат польс. єзуїта П. *Скарги* «Про єдність Божої Церкви» — «Короткослівна відпо-

відь Петру Скарзі», «Зачапка мудрого латинника з глупим русином» та «Позорище мислене». В них використовується низка топісів правосл. полеміки, де пишності та розкоші лат. світу протиставляються бідність і смиренність сх. християнства, католикам закидається зміна догм, прийнятих на семи *Соборах вселенських*. Світогляд В. значною мірою формувався на Афоні під впливом ідей *ісихазму*. Ідеал В. — чернече життя як шлях до власного порятунку; на його думку, шляхом порятунку для всієї Русі є дотримання традиційних для *православ'я* обрядів.

У своїх тв. В. використовує кілька жанрів, зокрема казань та апокрифічних текстів, *гомилетику*. В. був також знайомий з текстами В. Суразького, *Максима Грека*. Десять писань були складені ним у зб. «Книжка». Вони, за ідеєю автора, могли виголошуватися в церквах, а отже, є одними з перших відомих прикладів укр. проповідей. У своїх трактатах В. наголошував на необхідності вживати для церк. служби лише церковнослов'ян. мову, але у проповідях радив використовувати «просту» мову. Така регламентація відповідала програмі катол. церкви, ухваленій на Тридентському соборі (1545—63). Однак В., на противагу катол. церкві, наполягав на збереженні традиційних форм навчання.

Літ.: *Шолом Ф.Я.* Иван Вишенский и Максим Грек (Из истории русско-украинских литературных связей XVI—XVII вв.). «Славянская филология», 1958, вып. 3; *Франко І.* Иван Вишенський і його твори. В кн.: *Франко І.* Зібрання творів, т. 30. К., 1981; *Мицько І.* Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576—1636). К., 1990; *Goldblatt Н.* On the Language Beliefs of Ivan Vyšens'kyj and the Counter-Reformation. «Harvard Ukrainian Studies», 1991, vol. 15, N 1/2, June; *Його ж.* Ivan Vyšens'kyj's Conception of St. John Chrysostom and His Idea of Reform for the Ruthenian Lands. Там само, vol. 16, N 1/2, June 1992.

В.Є. Зема.